

Список використаних джерел:

1. Полат Е. С. Нові педагогічні і інформаційні технології в системі освіти // М.: Видавничий центр «Академія», 2003. – 272 с.
2. Інтернет. Матеріали сайту «Педагогіка. Сучасні освітні технології».

Давидченко І.Д.

*викладач кафедри української та російської філології,
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

**ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ
ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Метою статті є розглядання фразеологізмів як засобу формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів дітей дошкільного віку.

Предметом дослідження лінгвокультурологічної науки є одиниці мови, які набули символічного, еталонного, образно-метафоричного значення у культурі і які узагальнюють результати власне людської свідомості – архетипічного і прототипічного, зафіксовані в міфах, легендах, ритуалах, обрядах, фольклорних і релігійних дискурсах, поетичних і прозаїчних художніх текстах, фразеологізмах і метафорах, символах і пареміях (прислів'ях і приказках) тощо. При цьому одна лінгвокультурологічна одиниця може одночасно належати декільком семіотичним системам: стереотип ритуалу може увійти до приказки, а потім перетворитися на фразеологізм; наприклад, був час, коли клятву їли, тобто їли землю, зображуючи з'єднання е з нею, як би жертвуючи собою при цьому; цей звичай закріпився в мові в одиниці фразеологізму їсти землю (сучасне вживання в злодійському жаргоні); пісня «Лазар бідний», яку співали убогі й скривджені, посилена семантикою самого імені Лазар – «бог допоміг», підкріплена біблейською легендою про Лазаря, який отримав нагороду за свої муки на тому світі (Євангеліє від Луки), трансформувалася у фразеологізм співати Лазаря в значенні «Намагатися розжалобити, викликати співчуття» [4].

Фразеологізмами називають особливі стійкі словосполучення, які мають усталену (незмінну) форму та означають одне поняття, подібно до слова [1]. Наприклад, слово «втекти» має значення «швидко рухатися бігом звідкись». І таке ж саме значення має фразеологізм «накивати п'ятами». Тобто ми можемо поставити знак тотожності між словом «втекти» та стійким сполученням слів «накивати п'ятами» [3]. Іноді одна і та ж лінгвокультурологічна одиниця утілюється і в міфах, і в приказках і у фразеологізмах: вовк містить в собі уявлення древніх слов'ян про грабіжника, вбивцю, різанину, тобто міфологему «вовк-розбійник», яка накладає відбиток на метафору вовк зарізав [3].

Предметом лінгвокультурології є міфологізовані мовні одиниці: архетипи і міфологеми, обряди і повір'я, ритуали і звичаї, закріплені в мові. Наприклад, в основі фразеологізмів з компонентом хліб – є чужий хліб, жити на хлібах у кого-небудь, заробляти на хліб, хлібом не годуй – лежить архетип хліба як символу життя, благополуччя, матеріального достатку. Хліб обов'язково має бути «своїм», тобто заробленою власною працею (згадаєте слова з Біблії, звернені до перших людей Адаму і Єві: «Хліб добуватимете у поті чола свого») [3]. Якщо ж є чужий хліб, то така поведінка засуджується суспільством. Основою для засудження є біблейська установка на те, що хліб повинен добуватися працею, а також уявлення про хліб (архетип) як про ритуальний предмет, здатний вплинути на різні сторони життя людини, – з хлібом пов'язані весняні обряди, ворожіння, ворожба, змови.

Предмет інтересу лінгвокультурологів складає також «культурна пам'ять» мовної одиниці (слова, фразеологізму). Це ті асоціації, які задаються мовною одиницею і тягнуться з її минулого вживання, організовуючи сучасне значення [2]. Адже будь-яке слово нашої мови, перш ніж набути сучасного значення, пройшло складну семантичну історію, ведучу нас кінець кінцем до початкових словотворческим зусиль людини. І сама культура – є свого роду минуле, таке, що просвічує в сьогоденні. Чим глибше це минуле, тим вище культура. Наприклад, слово «риза» в сучасному вживанні – це верхнє покриття священика або оклад ікони, але відгомони ширшого значення («одяг») у фразеологізмі – напитися до положення риз, роздерти на собі ризи тощо. Це і є культурна пам'ять слова, яка теж здатна творити конотації.

Як відомо, фразеологізми вже давно стали нічим іншим, як ідіоматичним надбанням мови, а також їх можна вважати живодайним джерелом, що наповнює мову увиразнювальними засобами. Володіючи лексичними властивостями слова, фразеологізми надають мовцям великі можливості для паралельних, синонімічних способів вираження думки в усному і писемному мовленні. Отже, що ж дає нам використання фразеологічних одиниць? По-перше, вони забарвлюють нашу мову яскравими рисами національного характеру, по-друге – неповторним колоритом, який відрізняє одну мову від іншої. Тим самим відбувається збагачення мови за рахунок своєї здатності влучно й образно виражати суть як доволі складних, так і досить простих явищ.

Вивчення фразеології та збагачення мовлення фразеологічними одиницями є одним із впливових засобів пізнання системи мови і підвищення її культури. У викладанні української мови фразеологічні одиниці є унікальним за своєю багатоманітністю матеріалом. Використання фразеологізмів у навчальному процесі – це ефективний спосіб не тільки збагачення словникового запасу студентів, але й засвоєння мовного матеріалу [4]. Завдячуючи своїй виразній формі, фразеологічні одиниці передають зміст повідомлення за допомогою високої міри емоційного забарвлення, створюють умови для висловлювання особистого ставлення до факту або явища, що обговорюється. А це, у свою чергу, створює мотиваційне забезпечення процесу спілкування на занятті. Як показує практика, студенти з великим зацікавленням реагують на семантику ідіом. Їхнє використання сприяє реалізації практичної мети навчання української мови – оволодінню

навичками діалогічного спілкування взагалі і в лінгвокраїнознавчому аспекті зокрема. Лінгвокраїнознавча спрямованість навчання української мови полягає у збагаченні студентів лінгвокраїнознавчим лексико-фразеологічним запасом. Вона отримала в наш час міжнародне визнання. І це очевидно, оскільки фразеологічний фонд мови – це «душа будь-якої національної мови, у якій неповторним чином виражаються дух і своєрідність нації» [4].

Фразеологізми як мовні знаки тієї чи іншої ситуації є джерелом отримання фонових знань, пов'язаних з історією, географією, із побутом життя народу – носія мови. Оскільки ідіоми прямо пов'язані зі світобаченням певного народу, вони, без сумніву, відображають і національний характер певного народу, який, як відомо, є частиною національної культури зі своєрідним колоритом, оскільки фразеологічні одиниці відображають характер, культуру нації, її традиції. Вони можуть служити цінним матеріалом для збагачення вербального компоненту лінгвокраїнознавчої компетенції студентів фразеологічними засобами тієї мови, яка вивчається.

Необхідно враховувати той факт, що значення і використання фразеологічних одиниць, які у більшості випадків є очевидними для носія мови, викликають чималі труднощі у студентів. Тому відбір фразеологізмів повинен проходити з урахуванням мети, умов, етапу навчання, національної, соціальної, психологічної належності студентів, видів мовної діяльності, а також активності стійких словосполучень. На прикладі роботи з ідіомами, які умовно пропонується класифікувати відповідно до якостей, що відображають риси характеру нації, демонструємо окремі компоненти комплексного засвоєння фразеологічних одиниць. Типовими для української ментальності є такі національні риси, як: 1. стабільність і постійність характеру; 2. принцип «джентльменської поведінки»; 3. самовладання «вмій тримати себе в руках»; 4. освіта, гідність, чіткість і безкорисливість, такт, вишукана ввічливість. Наведемо приклади українських фразеологізмів: учитися на своїх помилках; домовленість дорожча грошей; за все береться, та не все вдається; як сир у маслі купається хоч лопни, хоч перервись, а дав слово – кріпись тощо [3].

Низку ідіоматичних виразів можна віднести до розділу «працьовитість», вони демонструють готовність до напруженої праці (до мобілізації, ривка) заради досягнення успіху, мети, виконання обов'язків, відкриття власної справи, виконання навчальних завдань і планів. Прикладом цього можуть бути українські фразеологізми: працювати, не покладаючи рук; взявся за гуж, не кажи, що не дуж; терпіння і труд все перетруть; займатися всю ніч безперервно; у поганого майстра й пилка тупа; хто рано встає, тому Бог дає тощо [3].

Методика роботи з фразеологізмами може включати такі компоненти:

– текст, що містить ідіоматичні вирази (для текстів можуть бути використані як аутентичні, так і спеціально складені зразки);

– дотекстові і післятекстові вправи, спрямовані на формування мовленнєвих лексичних навичок із використанням запропонованих ідіом; Післятекстові завдання – дати відповіді на питання до тексту; висловити згоду чи незгоду; заповнити пропуски ідіомами, що відповідають змісту; дібрати історії з життя, щоб проілюструвати запропоновані фразеологічні одиниці.

Як свідчить досвід роботи зі студентами, фразеологізми є надзвичайно цінним і багатогранним матеріалом, здатним сприяти формуванню вербального компонента лінгвокультурологічної компетентності студентів. Вивчення даного аспекту дає майбутнім вихователям не лише уявлення про культуру, історію, традиції, менталітет народу, але й сприяє реалізації оволодіння навиками живого спілкування.

Список використаних джерел:

1. Авскентеев Л. Г. Сучасна українська мова. Фразеологія / Авскентеев Л. Г. – Харків, 1983.
2. Білоноженко В. М. Функціонування та лексикографічна розробка українських фразеологізмів / Білоноженко В. М., Гнатюк І. С. – К.: Наукова думка, 1989. – 154 с.
3. Білоножко В. М. Фразеологічний словник української мови / Білоножко В. М. – Том 1, 2.
4. Маслова В. А. Лінгвокультурологія: учеб. пос. [для студ. высш. учеб. зав.] / В. А. Маслова. – М., 2001. – 208 с.

Коваленко О.Ю.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри педагогіки та іноземної філології,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця*

ПРОФЕСІЙНА КОМУНІКАЦІЯ: ЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ ПРИ ВИВЧЕНІ КУРСУ «КОМУНІКАЦІЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ»

Мовні взаємодії, такі як комунікація, лежать в основі багатьох видів людської діяльності, зокрема – багатьох сучасних професій, і як такі повинні викладатися майбутнім фахівцям різного гуманітарного і соціального профілю.

В умовах глобального, мультикультурного і багатоконфесійного світу, в умовах наростаючої диверсифікації робочої сили особливе значення придбаває кросс-культурний аспект професійної комунікації. Досвід України та зарубіжних країн свідчить про те, що проблеми у спілкуванні можуть виникати не лише між різними етнічними групами. Культура у міжкультурному спілкуванні швидше передбачає наявність спільного виховання, формування світогляду, аніж спільного коріння. Освіта при цьому відіграє важливу системотворчу і виховну роль.

Не менш важливою характеристикою сучасних професій, і сучасного способу життя в цілому, являється проникнення в них інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ). Останні кардинально міняють сучасні уявлення не лише про те, як відбуваються комунікативні взаємодії, але і про те, що є їх суттю, метою, мотивом і змістом. На наших очах ІКТ з інструменту комунікації перетворюються на чинник, що формує головні параметри дискурсу як на власне лінгвістичному, так і на соціокультурному рівні [3]. Зокрема, це є актуально і для освітнього дискурсу.